

HERMANNI YLI-TEPSA

Valmistaudu menetykseen, jätä varmuus

Hegel ja Nietzsche havahduttivat Stephen Houlgaten sisällön ja tyylin yhteyteen. ”Kirjallisuuden opiskelijana minulla oli taipumusta liikafilosofisuuteen. Pysin usein etsimään ideoita kirjallisuudesta. Kummallista kyllä, tulin herkemäksi kysymykselle kirjoittamisen tyylistä vasta ryhdyttyäni filosofiksi.” Warwickin yliopiston filosofian professori Houlgate viimeistelee paraikaa uutta *Companion to Hegeliä*. Hän muistuttaa, että filosofinen näkökulma saattaa pakottaa epätavanomaiseen kirjoittamiseen. ”Hegelin, Heideggerin tai Derridan lukeminen muistuttaa jossain suhteessa uuden kielen oppimista.”

Oliko teidän opiskeluaikoinanne 70-luvun Britanniassa Hegel-tuntijoita? Cambridgessa ei ollut montakaan. Hegel-luentoja oli teologian, saksan, historian, ranskan ja englannin laitoksilla. Edward Graig ja Michael Tanner luennoivat hiukan myös filosofian laitoksella.

Cambridgen ulkopuolella Raymond Plant tutki varhaista Hegeliä ja poliittista filosofiaa. Hollannissa asuva Michael Petry teki merkittävän käännökseen Hegelin *Luonnonfilosofiasta*. Essexissä oli Robert Bernasconi ja Jay Bernstein, Irlannissa Bernard Cullen. Sitten oli tietysti Zbigniew Pelczynski tutkimuksineen Hegelin poliittisesta filosofiasta.

Kun British Hegel Society syntyi 1979, John Findlay ja Hegel-kääntäjä Arnold Miller olivat yhä elossa. Findlay osallistui Hegel Societyn ensimmäiseen ja Miller erääseen muista varhaisista konferensseista Oxfordissa. Vaikka sitä pidetäänkin analyttisen filosofian kotipaikkana, oikeastaan siellä oli myös Hegel-tutkimuksen jatkuva perinne. Petry ja Pelczynski opiskelivat kumpikin Oxfordissa kuten myös Hegeliä kääntänyt Malcolm Knox.

Miksi jätitte Nietzschen ja keskitytte Hegeliin?

Nietzschen filosofia vaikutti pohjimmiltaan johtavan umpikujan. En kyennyt näkemään, mihin Nietzschen vallankumous filosofiassa johti, paitsi toistamaan sitä, mitä Nietzsche teki. Minusta tuntui siltä, että Nietzschen omat myöhemmät tekstit alkoivat kovasti toistaa itseään. Ei myöskään ollut täysin selvää, mitä olisi ollut elää nietzscheläistä elämää. Hegelin filosofia vaikutti rakentavammalta. Näytti selkeämmältä, millainen hegeliläinen sosiaalinen ja poliittinen maailma olisi.

Lienee monia syitä, joiden vuoksi Hegelin lukemiseen ei ryhdytä. Vaikeaselkoisuus, kritiikeistä syntyvä vaihtelma, etteivät hänen vaikeat teoksensa ole selkeän ymmärryksen arvoisia...

On ensinnäkin 1800-luvulle ajoittuva vanha huolenaihe.

Luullakseni sen kiteytti Rudolf Haym, jolle Hegel oli taantumuksellisen Preussin valtion puolestapuhuja, ja siksi hänen filosofinen perspektiivinsä on poliittisessa mielessä pahaenteinen. Tästä huolenaiheesta on myös kevyesti päivitetty 1900-lukulainen ranskalainen versio Hegelistä totaliteetin filosofina. Lisäksi on olemassa ajatus, että Hegel on liian metafyyssinen eikä Kantin jälkeen meidän pitäisi enää olla metafyyssisiä. Sitten on vielä sellaisia huolia kuin että Hegel rikkoo ristiriidattomuuden lakia, ettei hän argumentoi kunnolla ja niin edelleen. Huolenaiheita riittää.

Minulle hän on olennainen moderni filosofi siinä merkityksessä, että hän ottaa vakavasti Kantin kopernikaanisen kumouksen ja myös kartesiolaisen vallankumouksen, joka synnyttää modernisuuden tuomalla valtaan kritiikin ja itsekritiikin. Kritiikin myötä emme enää voi hyväksyä asioita nojautumalla yksinkertaiseen auktoriteettiin. Auktoriteetin sijaan *Logikka* alkaa puhtaasta olemisesta. Tämä on paljon radikaalimpi näkökulma kuin Descartesin *cogito*. Rationaalisen eläimen lähtökohdassa on oletettu jo melko paljon. Hegel tarjoaa filosofiassa syvemmän haasteen mielivaltaiselle auktoriteetille kuin useimmat, ellei peräti kaikki muut ajattelijat.

Positiivisemmin sanoen Hegel on minulle vapauden filosofi. Hän puhuu moraalisen elämän ja sosiopoliittisen elämän suhteesta, oikeuksiemme ja velvollisuuksiemme suhteesta tai oikeuden ja valtion luonteesta tavalla, joka on huomattavan tärkeää yhä tänäkin päivänä. Hegelillä on myös erityinen tapa ratkaista järjen ja uskonnon erimielisyys. Uskon ja valistuksen kamppailu on yhä käynnissä darwinistien ja kreationistien välillä. Kummankin osapuolen näkemykset vääristyvät. Richard Dawkinsin kaltaisten darwinistien uskonnonvastaisuus pohjautuu hyvin rajalliseen ja vääristyneeseen kuvaan uskonnosta. Toisaalta tietyt uskovaiset hylkäävät darwinismin yhtä lailla vääristyneen fundamentalismin nimissä. Canterburyn arkkipiispa Rowan Williams on kirjoittanut Hegelistä, ja hänellä on hienostunut näkemys uskonnon ja tieteen suhteesta. Hegelille itselleen yksi modernisuuden

Stephen Houlgate kouliutui tutkijaksi Goethe-tuntija Nicholas Boylen johdolla. Cambridgessa kukoistanut saksalaisen historian ja kirjallisuuden tutkimuksen perinne antoi pohjan lähtee lukuvuodeksi 1975–1976 jatkamaan filosofian opintoja Freiburgiin. Teokseen *Hegel, Nietzsche and the Criticism of Metaphysics* (1986) johtanut väitöskirja edellytti myös Tübingenin-matkaa Klaus Hartmannin luennoille Hegelin logiikasta. Analyyttistä filosofiaa Houlgate opetti jälkijunassa: Kleistin päälle ei oikein Strawson maittanut. ”Onnistuin kuitenkin ylittämään tämän vieraantuneisuuden tunteen ja sisällytin hitusen Fregeä ja Wittgensteinia väitöskirjaani.”

Hegel, Nietzsche and the Criticism of Metaphysics
(Cambridge University Press 1986)

An Introduction to Hegel. Freedom, Truth and History. 2. p. [5 uutta lukua; 1. p. 1991]
(Blackwell 2005)

The Opening of Hegel's Logic. From Being to Infinity (Purdue University Press 2006)

& TOIMITTEET

Hegel and the Philosophy of Nature (SUNY 1998)

The Hegel Reader (Blackwell 1998)

Hegel and the Arts (Northwestern University Press 2007)

G. W. F. Hegel, *Outlines of the Philosophy of Right*
(Oxford University Press 2008)

haasteista oli osoittaa uskonnon rationaalisuus. Piti ymmärtää uskontoa niin, että siitä on karsittu pois sen taikauskoinen, yliluonnollinen ulottuvuus. Hegelin näkemys uskonnosta on syvälinen tutkielma siitä, miten ihmiset kokevat jumalallisen elämän uskossa, tunteissa tai uskonnollisissa diskurssissa. Tämä kiinnostaa minua paljon.

Kuinka puolustaisitte Hegeliä Derridan kritiikiltä?

Derrida ei kritiikissään vääristä Hegeliä täydellisesti – olisi epäreilua väittää näin – mutta hänen painotuksensa ei osu kohdalleen. Väärä korostus on lähtöisin Feuerbachilta ja myös Schellingiltä.

Ongelma on se, että Hegeliä luetaan ensisijaisesti itsetietoisuuden filosofina. Tämä synnyttää näkemyksen, jonka mukaan Hegel haluaa palauttaa meidät meille itsellemme, ylittää vieraantuneisuuden, tuoda meidät takaisin *meille*, ottaa *meidät* uudelleen haltuun.

Tämä sopii varsin mainiosti Heideggerin tarinaan, jossa metafysiikka täydellistyy itsetietoisuuden toteutumiseen Hegelissä, jonka jälkeen maailma ymmärretään objektina itsetietoisuudelle. Representaatio, *Vorstellung*, alkaa hallita. Tämä edustaa Heideggerille olemisen unohdamista.

Hegel kuitenkin sanoo, että todelliseen tietoisuuteen tai itsen ymmärtämiseen päästään *luopumalla ja päästämällä irti* varmuuksista, joista on elämässään pitänyt kiinni tai jotka ovat hallinneet ihmislajin elämää. Itsetietoisuuden kehittymisessä tietoisuus menettää koko joukon itseään ja maailmaansa koskevia varmuuksia ja luopuu niistä. Edistytään päästämällä irti, menettämällä itsensä.

Derrida kysyy, salliiiko Hegel minkään kadota. Derridan mukaan – ehkäpä luen häntä väärin – varsinainen jättäminen ja menetykset edellyttävät, ettei itsen toipumiselle ole takuuta. Derrida väittää, ettei ole mitään *välttämätöntä* voittoa, joka voisi koitua menetyksestä. Hegelin sitoutuminen näkemykseen, jonka mukaan *on olemassa* menetyksestä syntyvä välttämätön voitto, merkitsee Derridalle, ettei Hegel ajattele menetystä vakavasti. Koko systeemi on *alusta lähtien* teleologisesti kytketty menetyksen kautta toipumiseen.

Mielestäni on kuitenkin virheellistä ajatella, ettei ole olemassa välttämätöntä itsen menettämisen logiikkaa joka johtaa *menetyksen itsensä kautta* uuteen itseän. Hegel pyrkii osoittamaan *Hengen fenomenologian* kehityksellään, että yhden varmuuden jättäminen itse vie meidät uuteen totuuteen. Emme päästä irti, *jotta* saavuttaisimme määrätyn *ennaltakäsitetyn* päämäärän. Hegelille irti päästämisen prosessi *itse* avaa uusia teitä. Määrätty negatiivista koskevan väitteen mukaan kielto tai menetykset tai jättäminen itse tuottaa tuloksen: jotain ilmaantuu *menetyksen välityksellä*. Derridan kritiikissä minua häiritsee se, ettei hänellä todella ole tilaa ajatukselle jostain uudesta, joka *ilmaantuu* luopumisen prosessissa. Hänen mukaansa on joko systeemi, jossa tulos on jo ennalta taattu, jolloin menetykset ei ensi sijassa otettu tosissaan – tai sitten on aito menetykset, aito luopuminen, jolloin ei ole välttä-

mättä minkään uuden ilmaantumista. On kuitenkin olemassa myös kolmas mahdollisuus, nimittäin se, jossa jättäminen, omista varmuuksista luopuminen, *itse* johtaa välttämättä jonkin uuden ilmaantumiseen.

Huomasin, että Hegelin ajattelulle on olennaista hänen tapansa käyttää sanaa *lassen*, ”antaa, päästää, sallia, jättää”. En tiedä, onko Derrida erityisen kiinnostunut tai tietoinen tästä. Hegel puhuu irti päästämisestä, *ablassen von*, ja jonkin antamisesta vallita, *gewähren lassen*.

Tämä kytkeytyy kahteen ajatukseen, ensinnäkin immanenttiin. Immanentti kehitys on kehittymistä, jota tietty apriorinen sääntöjoukko tai hallitseva periaate ei ennalta määritä. Immanentti kehitys on kehittymistä käsillä olevan asian sisäisesti syntyvän välttämättömyyden tai rakenteen, *Sachen* myötä. Luopumisen rakenne on muutosvoima, joka synnyttää immanentin kehityksen. Juuri sikäli kuin tietoisuus *luopuu* varmuuksistaan, kehittyy se immanentisti uuteen hahmoon tai antaa uuden hahmon ilmaantua. Ajattelijoina me liikumme puhtaasta olemisesta tulemiseen, läsnäoloon, johonkin sikäli kuin menetämme otteen siitä, mitä meillä aluksi oli. Logiikan alku toimii hyvänä esimerkkinä. Tuleminen ilmaantuu olemisen ja ei-minkään katoamisen, *das Verschwinden*, välityksellä. Läsnäolo, *Dasein*, ilmaantuu puolestaan katoamisen katoamisen, *das Verschwinden des Verschwindens*, välityksellä. Eräänlainen kaksinkertainen menetys vie meidät eteenpäin.

Toinen asia on tietysti se, että luopuminen sallii Hegelin yhdistää filosofian ja uskonnon, erityisesti kristinuskon. Voisi sanoa, että hän kehittää loogis-metafyysistä systeemiä, jonka keskipisteessä on kristillinen ajatus: jos yrittää pitää itsestään kiinni, menettää itsensä, mutta jos on valmis menettämään itsensä, löytää itsensä. Jos siis menettää itsensä ja samalla pitää yllä salaista toivetta itsensä löytämisestä, niin silloin vain takertuu itseensä ja menettää itsensä todella. Kristinuskon rakentuu toisen ajatuksen varaan: uusi elämä ilmaantuu avoimuudesta sille tosiasialle, että me tulemme kuolemaan. Hegelin loogis-metafyysinen filosofia rakentuu samanlaiselle idealle, että edistys toteutuu valmistautumalla menettämään ja jättämään varmuutensa.

Derrida taitaa ymmärtää jotain siitä, mitä Hegel pyrkii tekemään: maallisen ja taivaallisen talouden erottelu, jonka hän tekee *Kuoleman lahjassa* viittaa siihen suuntaan. Mielestäni hän ei kuitenkaan todella ymmärrä Hegelin ajattelun ydintä.

Ehkäpä samankaltainen kritiikki voisi koskea myös Bataillen filosofiaa?

Ehdottomasti. Bataillen ajattelussa luopuminen merkitsee mitä ilmeisimmin jotain eloisampaa, arkaluontoisempaa ja eroottisempaa kuin Hegelillä, joka ajattelee luopumisen *loogisia* seurauksia. Väittäisin heideggerilaisia vastaan, että Hegelin logiikka on aidon immanentti eikä aiempi ennalta määrätty rakenne. Jos tämä pätee, niin on käsillä aito vaihtoehto Bataillen ’suverenisuudelle’. En kuitenkaan ole mikään Bataillen teosten asiantuntija.

Yleisemmin puhuen *Daseinin* immanentti kehitty-

minen eroaa *Etwasin* tai *Fürsichseinin* immanentista kehittyemisestä. Immanenssi tarkoittaa, että on kiinnitettävä erityistä huomiota tarkasteltavan käsitteen ominaispiirteisiin. Myös tätä pidän Hegelin filosofiassa puoleensa vetävänä. En ole kiinnostunut ainoastaan yleisestä rakenteesta. Hegelillä on paljon mielenkiintoista sanottavaa määrättyistä käsitteistä, ja hän tekee merkittäviä erotte- luita niiden välille.

Esimerkiksi Spinoza pitää rajallisuuden ja äärellisyyden rakennetta samana. Jokin on Spinozalle äärellinen, kun jokin toinen samanlainen rajoittaa sitä, joten äärellisyyden ja rajallisuuden välillä ei ole olemuksellista eroa. Hegelille tätä vastoin käsitteillä on olennainen ero. Rajallisuus on rajoittuneisuutta jonkin toisen suhteen. Äärellisyys on tulemistä rajalle, joka on oma, eli rajoittuneisuutta suhteessa itseensä. Äärellisyys on itsensä tuomista rajalleen, mikä on vastakkaista sille, että tulee tuoduksi rajalle jonkin toisen ansiosta. Aina voidaan keskustella siitä, onko Hegel oikeassa vai väärässä, mutta hänelle ne erityiset dialektiikat, jotka ilmaantuvat rajasta ja äärellisyydestä, eroavat toisistaan. Rajan immanentti kehitys, joka tuottaa äärellisyyden eroaa äärellisyyden itsensä immanentista kehityksestä, joka puolestaan johtaa äärettömyyteen.

Mielestäni Hegelin lukijoiden on oltava tarkkaavaisia näiden erityispiirteiden kanssa. Siksi en kannusta opettamaan Hegelin filosofiaa johdantojen tai esipuheiden pohjalta. Tämä on varmasti mahdollista tiettyyn pisteeseen saakka, mutta Hegelin filosofiassa varsinaisesti arvokasta ovat yksityiskohdat.

Onko mielestänne mahdollista tutkia irrallaan määrättyjä aiheita eri Hegelin teoksista, vai onko koko-

naisten kehityskulkujen seuraaminen välttämätöntä?

Kun opetan *Hengen fenomenologiaa*, *Logiikkaa* tai *Oikeusfilosofiaa*, valitsen osan, joka on mahdollista käydä läpi kymmenessä viikossa. Jäljittämme kehityksen yhdestä käsitteestä toiseen käsitteeseen melko yksityiskohtaisesti. Kiinnitämme huomiota esimerkiksi olemisen logiikassa läsnäolon ja jonakin olemisen, jonakin olemisen ja äärellisenä olemisen, jonakin olemisen ja itselleenolon erot- teluun.

On kuitenkin myös mahdollista ryhtyä, huolellisen johdannon turvin, lukemaan Hegeliä jostain myöhemmästä kohdasta. Olen opettanut olemuksen logiikkaa käymättä läpi koko olemisen logiikkaa. Hyväksyisin myös sen, että on mahdollista tutkia tiettyjä yleisiä aiheita Hegelillä, kunhan siinä vain on huolellinen. Hegelillä on esimerkiksi erityisen mielenkiintoinen kuvaus tragediasta. Tragedia ilmaantuu *Hengen fenomenologiassa* kahdesti, todellista henkeä käsittelevässä osassa ja uudelleen taideuskontoa käsittelevässä osassa. Sitten se ilmaantuu *Estetiikkaan* ja *Uskonnonfilosofiaankin*, samoin Sokrateen tarinaan. Voi kysyä, onko hän tai Kristus traaginen hahmo. Kyllä tällainen tutkimus käy päinsä.

Jos on lukenut teokset hyvin, aiheita ei tule irrotaneeksi kontekstistaan niin helposti. On mahdollista keskustella aiheista ja asettaa Hegel hedelmälliseen suhteeseen toisten filosofien, Kantin, Rawlsin tai kenen tahansa kanssa.

Niin olette asettanutkin. Ja olette kirjoittanut hegeliläisittäin esimerkiksi fundamentalismista ja antifundamentalismista.

Ajatus ennako-oletuksettomasta alusta tarjoaa ratkaisun ongelmaan. Hegel ehdottaa, että fundamentalismin ja

”On kaksi tapaa opettaa. Yhdessä annetaan opiskelijoiden löytää tekstinsä itse ja kamppailla epätoivoisesti. Tämä ei ole minun opetustapani. Työskentelen kovasti materiaalin parissa löytääkseni selkeän tavan selittää sitä. Sitten yritän antaa opiskelijoille selkeän, vastuullisen ja syvällisen ymmärryksen aineistosta. Uskon, että jos he saavat selkeän, helposti lähestyttävän ja tekstiä lähellä olevan ymmärryksen, ennen myötä he myös kritisoivat tekstiä itse.

Kritiikki rakentuu lujan tekstiymmärryksen varaan. Jos opiskelijat uskovat kykenevänsä hallitsemaan aineistoa, ymmärtämään sitä hyvin ja ilmaisemaan sen omin sanoin, he myös saavat enemmän itseluottamusta.”

”Schopenhaueria, Nietzscheä ja Merleau-Pontya pidetään filosofeina, joita ruumis kiinnostaa eniten. Hegel on aivan yhtä kiinnostunut ruumiillisuudesta.”

antifundamentalismin ongelma tai kiista niiden välillä ratkeaa aloittamalla mahdollisimman minimaalisesta alusta. Tällainen lähtökohta ei ole *perusta* sille, joka tulee myöhemmin, vaan yksinkertaisesti sen *alku*. Oikeastaan Hegel väittäisi, että tämän hyvin minimaalisen alun näkökulmasta antifundamentalistit ovat lopulta yhtä fundamentalistisia kuin fundamentalistitkin. Hegelin alku on radikaalisti minimaalinen, ja tässä mielessä hän tarjoaa uuden vaihtoehdon noille kiistan osapuolille.

Nykykeskusteluista Hegelillä on perin kiintoisaa sanottaa mielen ja ruumiin suhteesta. Kirjoitin aiheesta hiukan johdantotoekseni tarkistettuun painokseen (*An Introduction to Hegel. Freedom, Truth and History* (Blackwell, 2005)). Hegelin mukaan itsetietoisuus ei ole olemukseltaan ruumiista irrallaan. Orgaaniset ruumiit ovat jo suhteessa itseensä, ollessaan orgaanisia. Hegel ottaa käyttöön ilmaisan *Selbst-Selbst*, ’itse-itse’, kuvaamaan organismin rakennetta. Organismit eroavat kemiallisista objekteista, sikäli kuin niillä on holistinen rakenne ja sikäli kuin ne siten ovat *suhteessa itseensä*. Organismeilla on *tuntu* niiden omasta ykseydestä yksilöllisinä olentoina, minkä vuoksi ne kykenevät aistimaan ja suhtautumaan ympäristöönsä ei-mekaanisilla tavoilla.

Hegel ajattelee, että tietoisuus ja itsetietoisuus ovat vain vahvistuneita muotoja tästä orgaanisesta itsen tunnusta. Schopenhaueria, Nietzscheä tai Merleau-Pontya pidetään (ainakin mannermaisessa traditiossa) filosofeina, joita ruumiillisuus kiinnostaa eniten. Mielestäni Hegel on aivan yhtä kiinnostunut ruumiillisuudesta. Hegelin metodiin kuuluu, että aloituskohta on alku eikä perusta. Hän voi siksi ajatella, että ruumis on tietoisuuden *alku* eikä kuitenkaan sen perusta. Hän ei pidä tietoisuutta ja itsetietoisuutta pelkkinä ruumiillisuuden aikaansaamina *vaikutuksina*. Ruumiillisuus on pikemminkin itsetietoisuuden elämämme alku. Vastaavasti itsetietoinen elämämme on erottamaton ruumiillisuudesta. Se on syvästi

juurtunut ruumiillisuuteen eikä kuitenkaan pelkkä sen funktio. Päinvastoin ruumiista tulee itsetietoisuuden elämän *momentti*.

Olen kiinnostunut Hegelistä sinänsä. En kuitenkaan haluaisi, että minua pidettäisiin skolastikkona. Tutkin yhä Hegeliä, koska hänellä on meille paljon sanottavaa.

Voisivatko nykyiset tieteet oppia jotain Hegeliltä?

Hegel painottaa reduktiivisuuden välttämistä tieteessä. Hän on halukas väittämään, ettei mekaanisen ja kemikaalisen tai kemikaalisen ja orgaanisen aineen ero ole erilaisten materiaalien eroa. Nämä ovat erilaisia järjestyksen periaatteita, erilaisia tapoja, joilla materian osat suhteutuvat toisiinsa.

Juuri sen vuoksi tämä tuoli eroa organismista tai biljardipallojen paljaan mekaaniset suhteet happojen ja emästen suhteesta kemiassa. Hegelin mukaan yhtä tasoa ei pitäisi pelkistää toiseen tasoon. Samalla hän väittää, ettei elämällä ole erillistä ”vitaalista prinssiippiä”: elämää ei ole kemikaalien tuolla puolella. Elämä on kuitenkin sellainen kemikaalien järjestyksen tapa, jossa niiden keskinäinen suhde ei ole enää pelkästään *kemiallinen*. Tämä on hyvä esimerkki Hegelin antireduktionismista. Vastaavasti biologisia suhteita ei tulisi pelkistää fyysikaalisiin suhteisiin.

Hegelin aikoihin sekä elektromagnetismi että galvanismi kehittyivät merkittävästi. Hegel oli tietoinen mahdollisuudesta tarkastella sähköä ja magneettisuutta yhtenä ilmiönä. Hän kuitenkin halusi pitää kiinni näiden luonnon eri aspektien rakenteellisista *eroista*. Kyllä Hegelin luonnonfilosofiassa on huomattavaa merkitystä modernille luonnontieteelle.

Hegel ei kiellä elävien organismien kemiallisen rakenteen tutkimuksen mahdollisuutta. Se ei ole ongelma. Hän ei kiellä myöskään mahdollisuutta tutkia neuraalista toimintaa, joka aktivoituu samalla kun ajattelemme.

Hegel kuitenkin sanoisi jotain tämänkaltaista: älä ajattele, että alkeellisempi taso *määrittää* ja konstituoii siten *perustan* sille, mitä tapahtuu korkeammalla tasolla. Älä ajattele, että elämä olisi vain kemikaalien kemiallisen toiminnan funktio. Älä ajattele, että mentaalinen toiminta olisi vain neuraalisen toiminnan funktio. Hegel kritisoi näin reduktiivista tapaa tehdä määrätyn rakenteen alkupaikasta sen maaperä, syy tai perusta.

Tieteilijät tekevät tärkeää tutkimusta aivojen parissa ja kykenevät paikantamaan kieleen, muistiin tai emootioihin kytkeytyvän erityisen aivoalueen. Kun ihmisillä on tiettyjä ajatuksia tai he ovat ahdistuneita, tutkijat voivat toki identifioida aktiivisia alueita aivoissa. Ongelmallista on ajatella, että ihmiset ovat ahdistuneita *siitä syystä, että* jotain määrättyä tapahtuu aivoissa, ikään kuin aivojen aktiviteetti määrittäisi emotionin tai ajatuksen.

Hegel puhuisi kategoriavirheestä. Ei ole todistusaineistoa välittömästä kausaalisuhteesta: voidaan todeta vain, että ajateltaessa tiettyä aivotoimintaa ilmaantuu. On mahdollista, että tämä neuraalinen aktiviteetti on yksinkertaisesti *momentti* siinä kokonaisvaltaisemmassa aktiviteetissa, joka on myös ajattelua ja tietoisuutta. Tämä on Hegelillä laiminlyöty aihe, joka ansaitsisi tarkempaa huomiota.

Olisiko Hegelin filosofoinnin tavan omaksuttuaan mahdollista ryhtyä vain tarkastelemaan asioiden itsensä immanetteja kehityskulkuja?

Ehkäpä. Ennen kaikkea meillä on kuitenkin tarpeeksi työtä sen selvittämisessä, kuinka Hegel ajatteli, että immanentin ajattelun tulisi kehittyä.

Hegel ei ajatellut omistavansa ajattelutapaansa. Tämä todella tärkeä seikka on rakennettu ajatukseen *Wissenschaftista*. Hegelin ajattelu ei ole Hegelin ajattelutapa. Se on filosofinen totuus. Hän ajattelee omaksumansa metodin olevan tosi, mutta hän ei missään nimessä kiistä mahdollisuutta parantaa monella tavalla yksityiskohtia hänen filosofisessa maailmankuvauksessaan. Tiedämme, että Hegel itse paranteli olemisen logiikan alkua, ja sen toisessa painoksessa kategorioiden järjestys on muutunut.

Vaikka Hegel *Oikeusfilosofiassa* ajatteleekin kuvailevansa modernin vapaan valtion rakenteita, sen tietyt aspektit eivät sovi kovin hyvin yhteen sen kanssa, mitä me pidämme modernina valtiona. Ymmärrämme esimerkiksi sukupuoliroolit eri tavalla. Britanniassa haluamme aina sanoa olevamme moderni *demokraattinen* valtio. Hegel sitä vastoin ei määritä valtiotaan demokraattiseksi. Siinä on demokraattinen elementti, mutta tämä ei ole valtion hallitseva piirre. Hegelille tärkeämpää on, että valtio on *Rechtsstaat*, eli valtio, joka perustuu oikeuden ja lain hallinnan ensisijaisuudelle.

Mekin tunnustamme tämän puolen modernissa valtiossa. Kutsumme valtioitamme demokratioiksi, mutta emme ole rajoittamattomia demokratioita. Yhdysvalloissa ylimmän oikeusistuimen tehtävänä on osittain taata, että perustuslaissa asetetut oikeudet ovat suojassa demokraattiselta tahdolta. Jos demokraattinen tahto olisi

kajoamassa tiettyihin perusoikeuksiin, ylin oikeus tulee vastaan tarjotakseen niille ainakin jonkinlaisen suojan. On olemassa instituutio, jonka tehtävänä on suojella oikeuksia demokraattiselta tahdolta.

Englannin parlamentin ylähuoneella oli aiemmin samanlainen rooli. Jotkut ihmiset kannattavat vaaleitta valittavaa ylähuonetta juuri siksi, ettei heidän mielestään demokraattisen elementin pitäisi hallita muiden elementtien kustannuksella. Tämä olisi Hegelin hengen mukaista: demokraattisen elementin ei pitäisi hallita, sillä se kykenee poistamaan tiettyjä perusoikeuksia kansan tahdon välityksellä. Näin kävi Saksassa 1933. Natsit eivät tulleet valtaan väkivaltaisessa vallankaappauksessa; heidät *äänestettiin* valtaan.

Meidän modernin valtiokäsityksemme ja Hegelin käsityksen välillä on siis tiettyjä jännitteitä. Jos siitä huolimatta ryhdymme ajattelemaan niitä tarkemmin, me myös jollain tasolla tunnustamme Hegelin valtion tärkeimmät piirteet.

Myös Hegelin taidenäkemyksesi häiritsee meitä. Hegel esitti selkeitä kantoja siitä, mitä taiteen tulisi tehdä ja mitä ei. Monien mielestä hänen näkemyksensä on liian preskriptiivinen ja normatiivinen. Tiettyssä mielessä taiteilijoiden pitäisi tehdä, mitä he haluavat. Tällaisen vapauden hintana on kuitenkin jyrkkä kahtiajako korkean ja populaarin taiteen välillä. Niin sanottu populaaritaide – televisiokomediat, monet elokuvat, joita ihmisillä on tapana katsoa, tai maalaukset tai tarinat, joista pidetään – eroaa melko lailla tietystä taidegallerioihin hautautuvasta avantgarde-taiteesta. Olisi mielenkiintoista nähdä, missä mitassa Hegelin *Estetiikka* onnistuu hahmottamaan käsitystämme populaaritaiteesta.

Simpsonit on oikeastaan erinomainen esimerkki Hegelin varsinaisesti koomisesta hengestä, sillä Homer Simpson on positiivisella tavalla aristofaaninen hahmo. Homer kykenee ällistyttyviin typeryyksiin, mutta selviää niistä. Vaikka hän ei tarkalleen ottaen naura itselleen, hän ei koskaan sitoudu vakavasti omiin tyhmyksiinsä.

Homer on erilainen kuin jotkut hahmot Molièren näytelmissä. Niille on vaikea nauraa, koska he suhtautuvat omaan hölmöyteensä niin vakavasti. Heitä on pikemminkin melko tuskallista katsoa. Hegelille koominen hahmo kykenee *päästämään irti* omista typeryyksistään. Homer Simpson tekee juuri näin. Tämä käyköön esimerkiksi siitä, kuinka tiettyä taidemuotoa voidaan ajatella yhteydessä Hegelin estetiikkaan, mikä on paljon vaikeampi toteuttaa tiettyjen modernien taide-installaatioiden muotojen tai veistosten kohdalla. Kaipa minun pitäisi lisätä vielä, että pidän Hegelin *Estetiikkaa* varteenotettavana lähteenä myös jälkihegeliläisen ”korkean” taiteen analyysille.

(lue haastattelun laajemmat englannin- ja suomenkieliset versiot Filosofia.fi-portaalista: filosofia.fi/boulgate)